

Pöytäkirja

Julkaisufoorumin ohjausryhmän kokous

Aika: torstai 13.2.2020 klo 13-16

Paikka: Tieteiden talo, Kirkkokatu 6, Helsinki, sali 313

Puheenjohtaja:

Johtaja Ulla-Maija Forsberg (Kotimaisten kielten keskus / Tieteellisten seurain valtuuskunta)

Asiantuntijajäsenet:

Professori Paula Eerola (Helsingin yliopisto / luonnontieteet)

Professori Heikki Hiilamo (Helsingin yliopisto / yhteiskuntatieteet)

Palvelujohtaja Kristiina Hormia-Poutanen (Kansalliskirjasto)

Professori Helmi Järviluoma (Itä-Suomen yliopisto / humanistiset tieteet)

Opetusneuvos Matti Kajaste (opetus- ja kulttuuriministeriö)

Professori Satu Lahti (Turun yliopisto / lääke- ja terveystieteet)

Kirjastonjohtaja Riitta Lähdemäki (FUN Suomen yliopistokirjastojen verkosto)

Ylijohtaja Riitta Maijala (Suomen Akatemia)

Emeritusprofessori Risto Nieminen (Aalto-yliopisto / tekniikka)

Kehityspäällikkö Hanna-Mari Puuska (CSC – Tieteen tietotekniikan keskus)

Sihteeristö:

Kehittämispäällikkö Eeva Nyrövaara (Suomen yliopistot UNIFI ry)

Suunnittelupäällikkö Janne Pölönen (Tieteellisten seurain valtuuskunta)

Toiminnanjohtaja Lea Ryyänen-Karjalainen (Tieteellisten seurain valtuuskunta)

Suunnittelija Eeva Savolainen (Tieteellisten seurain valtuuskunta)

Poissa:

Vararehtori Jaakko Aspara (Hanken / Suomen yliopistot UNIFI ry)

1. Kokouksen avaus

- Puheenjohtaja avasi kokouksen klo 13. Ohjausryhmän esittäytyminen.

2. Pöytäkirjan tarkistaminen

Edellisen kokouksen pöytäkirja on tarkistettu ja toimitettu ohjausryhmälle tiedoksi. Valittiin tämän kokouksen pöytäkirjan tarkastajat, sekä varapuheenjohtaja ohjausryhmälle. Käytäntö ohjausryhmässä on ollut, että varapuheenjohtajana toimii UNIFIn edustaja.

- Pöytäkirjan tarkastajiksi valittiin Paula Eerola ja Heikki Hiilamo.
- Varapuheenjohtajaksi valittiin Jaakko Aspara.

3. Julkaisufoorumin toiminta ja ohjausryhmän aikataulu

Sihteeristö esitteli Julkaisufoorumin taustan, tavoitteet ja arviointiprosessit, sekä ohjausryhmän aikataulun kaudella 2020-2023.

- Käytiin keskustelu Julkaisufoorumista ja sen toiminnasta. Jatkokehittämisen kannalta nostetiin esiin useita aiheita
- Miten hyvin Julkaisufoorumi on palvellut suomalaista tutkimusta? Luokitus on tullut tunnetuksi suomalaisessa tiedeyhteisössä. Julkaisutoiminnan kehitys vuodesta 2011 alkaen on ollut myönteistä, eli korkeampaan tasoluokkaan sijoittuvissa kanavissa julkaistaan entistä enemmän suhteessa alempiin tasoluokkiin. Luokitus myös heijastaa viittausvaikuttavuutta.

- JUFO-luokitusten laajempi merkitys, erityisesti tutkijan arviointiin liittyen. Alusta alkaen on ollut voimakas painotus, ettei luokituksella voida arvioida yksittäisiä julkaisuja/tutkijoita. Kuitenkin ansioluetteloissa mainitaan usein julkaisujen JUFO-luokat. Mitä vastuullisemman käytön edistämiseksi voisi tehdä?
- Miten Julkaisuforumista voidaan viestiä tehokkaammin? Jatkovaa viestintää tehdään verkkosivujen ja sosiaalisen median kautta. Laajemmista aiheista on tehty myös kirjoituksia Tieteessä tapahtuu -lehteen ja Acatiimiin.
- On tärkeää myös jatkaa keskustelua JUFO:n suhteesta avoimeen julkaisemiseen sekä kansallisilla kielillä tapahtuvaan julkaisutoimintaan.

4. Julkaisuforumin toimintasuunnitelma 2020

Sihteeristö esitteli Julkaisuforumin tehtävät ja toimintasuunnitelman vuodelle 2020.

- Käytiin keskustelu Julkaisuforumin tehtävistä ja toiminnasta
- Avointa saatavuutta edistävien toimenpiteiden osalta todettiin, että avointa tiedettä tarvitaan laajojen ongelmien ratkaisemiseksi ja avoimuuden vaatimus jatkuu myös EU-rahoittajien puolelta (Plan S -suunnitelman käytäntöön vienti ja toimeenpano rahoittajien ja muiden toimijoiden kanssa on käynnissä). Kanavan laadun ja avoimuuden välillä on ristiriita.
- Pohdittiin myös, mikä on Julkaisuforumin rooli kotimaisten seurojen paineisessa tilanteessa? Avoimuus on seuroille myös taloudellinen kysymys. JUFO mahdollistaa kotimaisilla kielillä tapahtuvan julkaisutoiminnan huomioimisen rahoitusmallissa. Kansallisen julkaisutoiminnan edistämiseksi tehty kartoituksia ja hankkeita esimerkiksi avoimuuteen siirtymisen rahoitukseen liittyen. Monikielisen tiedeviestinnän Helsinki-aloite pyrkii edistämään kansallisten lehtien ja kustantajien asemaa kansainvälisesti.

5. Julkaisuforumiluokitus yliopistojen rahoitusmallissa

Sihteeristö esitteli tieteellisten julkaisujen ja Julkaisuforumiluokituksen käytön yliopistojen nykyisessä sekä tulevassa 2021-2024 rahoitusmallissa.

- Käytiin keskustelu Julkaisuforumin käytöstä yliopistojen rahoitusmallissa
- Luokitusta kehitettäessä on huomioitava vaikutukset yliopistojen rahoitukseen. Kun luokitusta kiristettiin 2015, erityisesti luonnon- ja lääketieteiden julkaisujen arvo laski. Muutoksen tavoitteena oli tasapainottaa luokitusta siten, että eri tieteenalojen julkaisut olisivat samanarvoisia rahoitusmallin näkökulmasta, koska luonnon- ja lääketieteiden julkaisut olivat ennen 2015 ihmistieteiden julkaisuja arvokkaampia.
- Rahoitusmallissa oleva avoimuuden lisäkerroin liittyy myös FinElibin neuvotteluihin. Neuvotteluissa huomioidaan tutkijoiden avoimen julkaisemisen mahdollistaminen ilman lisäkustannuksia. Julkaisuintensivisemmät laitokset joutuvat maksamaan avoimuudesta muita enemmän. Kuinka paljon lisäkerroin kompensoi kustannusvaikutusta? On myös huomioitava kokonaispotti: lisenssit, APC-maksut, jne.? Entä vaikuttaako lisäkerroin julkaisukanavan valintaan jatkossa?
- Kuinka läpinäkyvät ovat kriteerit suomen- ja ruotsinkielisten tasojen 1 ja 2 välillä? Tällä hetkellä voi olla epätasapainoa eri ihmistieteellisten alojen välillä. Suomen- ja ruotsinkielisten kanavien valinta tasolle 2 tehdään ihmistieteiden paneelien puheenjohtajien konsensuspäätöksellä. Edellyttää harkintaa, tasapainoilua ja kompromisseja. Koska kotimaisissa kanavissa julkaistaan vuosittain paljon, suomen- tai ruotsinkielisen kanavan lisäämisellä tasoluokkaan 2 on huomattavasti suurempi vaikutus kuin ulkomaisilla kanavilla, joita on korkeammassa tasoluokassa lukumääräisesti enemmän.
- Suomen Akatemian Tieteen tila: viittausanalyysseja ja tietokantoja käytetään erityisesti vertailtaessa muihin maihin. Jos Suomea verrataan muihin pohjoismaihin, Hollantiin ja Sveitsiin, Suomi jää jälkeen kansainvälisessä vaikuttavuudessa. Onko kysymys siitä, että tehdään huonompaa tutkimusta vai siitä, ettei valita oikeita

julkaisukanavia? Julkaisufoorumilla selvästi vaikutusta ambitiotason nostamisessa, mutta vielä ollaan puolivälissä. Rahoitusinstrumentteja tulisi käyttää nostamaan ambitiotasoa. Suomalaisen tieteen näyttävä myös maailmalla.

- Kuitenkin eri tieteenaloilla on eri tehtäviä. Yhteiskuntatieteissä puhutaan tiedon käytöstä päätöksenteossa ja tutkitaan miten Suomi pärjää yhteiskuntana. Muut maat eivät ole yhtä kiinnostuneita suomalaisen yhteiskunnan tutkimuksesta. Jotkut tutkimuskysymykset ovat paikallisia, jotkut universaaleja. Yhteiskuntatieteiden ja humanististen tieteiden kontribuutio on myös kehittää sitä yhteiskuntaa missä ollaan.
- Yksi Julkaisufoorumin tärkeitä tehtäviä on hahmottaa ja ymmärtää eri tieteenaloja niiden omista lähtökohdista, tarkoitus ei ole kilpailla keskenään vaan ymmärtää eri tutkimus- ja julkaisukäytäntöjä. Julkaisufoorumin tulisi kohdella eri tieteenaloja tasapuolisesti, jotta rahoitusmalli olisi kannustava yliopistoille niiden erilaisista tieteenalaprofiileista huolimatta.

6. Julkaisufoorumi-luokituksen käyttöohje

Sihteeristö esitteli Julkaisufoorumi-luokituksen käyttöohjeen erityisesti koskien yksikkö- tai yksilötason arviointia, sekä muut vastuullista arviointia edistävät suositukset.

- Käytiin keskustelu Julkaisufoorumi-luokituksen käyttöohjeesta
- Miksi JUFO-luokitusta ei voisi käyttää arvioinnissa (esim. professorivalinnassa)? Päivitetyn käyttöohjeen sekä vastuullinen tutkijanarviointi -suosituksen mukaan asiantuntija-arvioinnin tukena voi käyttää erilaista julkaisumetriikkaa, mutta sitä ei saisi käyttää mekaanisesti. Pitäisi katsoa ensisijaisesti tutkimuksen sisältöä, ei sitä missä on julkaistu. Tärkeää että katsotaan laajasti myös muuta osaamista ja ansioita kuin tutkimusjulkaisuja. Kaikilla tutkimusaloilla ei ole ylimmillä tasoilla olevia JUFO-julkaisusarjoja/kustantajia. Usein arvioinnissa olevilla tutkijoilla on myös melko pieni määrä julkaisuja, mikä heikentää julkaisumetriikan luotettavuutta. Turvallisempaa on siis lähtökohtaisesti neuvoa, ettei JUFOa käytetä yksittäisen tutkijan tasolla.

7. Julkaisufoorumin arviointiohje paneeleille

Sihteeristö esitteli julkaisukanavatyyppit, kanavien jaon paneeleihin, tasoluokkien kriteerit ja kiintiöt, sekä arvioinnissa huomioitavia näkökohtia (indikaattorit, avoin saatavuus, tieteenalojen välinen tasapainotus, tiedeyhteisön palaute, tutkimusetiikka).

- Käytiin keskustelu arviointiohjeesta, joka löytyy sähköisessä muodossa täältä: <https://wiki.eduuni.fi/pages/viewpage.action?pageId=66327793>.
- Saalistajalehdet ovat nyt tasoluokassa 0, ja tuottavat nekin hieman rahoitusmallissa, joten pitäisikö olla -1? Näin voidaan tuoda ongelma näkyvämmäksi. Julkaisufoorumissa ei ole toistaiseksi ylläpidetty mustaa listaa saalistajalehdistä. Sen sijaan on toimittu whitelist-periaatteella. Cabells ei toistaiseksi ole sallinut Julkaisufoorumin näyttää JUFO-portaalissa kuuluko lehti sen mustalle listalle vai ei. Flanderissa on käytäntönä kuitenkin ollut tuottaa vuosittainen raportti saalistajalehdissä julkaisemisesta, ja samaa käytäntöä harkitaan otettavaksi käyttöön myös Suomessa.
- Vertaisarvioidun kirjakustantajan määrittely voi olla hankalaa, koska joskus vain julkaisuehdotus arvioidaan, ei varsinaisesti koko kirjaa. Ministeriön julkaisutiedonkeruussa määritellään mikä on artikkeli/monografia sekä millainen vertaisarvioinnin oltava. Kirjajulkaisujen puolella käytännöt vaihtelevat huomattavasti: esimerkiksi Oxford University Pressillä vertaisarvioinnin tekijät saattavat olla kirjan toimituskunnan jäseniä, mikä ei täytyä esimerkiksi OKM:n tiedonkeruun määritelmää. Tämä on ongelma, sillä kansainvälinen ja kotimainen tiedeyhteisö pitää OUP:n julkaisemia kirjoja erittäin laadukkaina.

- Oma haasteensa on artikkelien pituus, sillä joissain lehdissä tasoluokassa 1 voi olla lyhyitä muutaman sivun juttuja, jotka eivät vertailukelpoisia täysimittaisten tutkimusartikkelien kanssa. Samoin kirjajulkaisemisen puolelle on tullut markkinoille kirjan ja artikkelin välimuoto, ns. short monograph. OKM:n julkaisutiedonkeruussa tai rahoitusmallissa ei ole toistaiseksi otettu huomioon julkaisun sivumäärää tai tekijöiden lukumäärää, mikä vaihtelee tieteenaloittain. Julkaisutoimintaan liittyy useita piirteitä, joiden huomioimatta jättäminen voi aina näyttää jonkin tieteenalan näkökulmasta epäreilulta.
- Pohdittiin myös, kuinka kauan tarvitaan julkaisukanavakohtaista arviointia? Kuinka tasalaatuisia artikkelit tietyn kanavan sisällä? Tiedeyhteisössä on perinteisesti vallinnut ymmärrys siitä, että kanavien välillä on eroja julkaisujen keskimääräisessä laadussa, vaikuttavuudessa ja merkityksessä. Näitä eroja voidaan todeta viittausanalyysien ja kyselytutkimusten perusteella sekä lehtien että kirjakustantajien välillä. Toisaalta myös lehtien ja kirjakustantajien määrä ja laadullinen diversiteetti näyttää jatkuvasti kasvavan eikä vähenevän. Ensimmäinen lehtiluokitus tehtiin jo 1926. Kanavakohtainen tarkastelu on edelleen olennainen tapa hahmottaa ja ryhmitellä kokonaisuutta. Kysymys on kuitenkin erittäin tärkeä, joten julkaisutoiminnan ja avoimen julkaisemisen kehitystä on tarkasti seurattava.
- Kun tehdään ehdotuksia päivitysarviointien välillä, myös yksittäisten tutkijoiden olisi hyvä ilmoittaa omat sidonnaisuutensa kanaviin nähden.

8. Tietotekniset palvelut

Sihteeristö esitteli Julkaisufoorumin TSV-verkkosivut, sekä yhteistyössä CSC:n kanssa kehitettävät julkaisukanavatietokannan ja JUFO-portaalin.

- Käytiin keskustelu tietoteknisistä palveluista
- Kiinnitettiin huomiota siihen, että tieteenalaluokitusta JUFO-portaalissa olisi perusteltua mahdollisuuksien mukaan täsmentää, sillä nykyinen jaottelu on melko karkealla tasolla

9. Kansainvälinen yhteistyö

Sihteeristö esittelee kansainvälistä yhteistyötä, joka koskee Julkaisufoorumin luokitusta, julkaisukanavatietokantoja, julkaisutietojärjestelmiä, vastuullista arviointia sekä tutkimus- ja selvitystoimintaa.

- Käytiin keskustelu kansainvälisestä yhteistyöstä
- OKM:n näkökulmasta pyrkimys kohti yhteispohjoismaista luokitusta on kiinnostava mahdollisuus. Unifi on puheenjohtajana pohjoismaisessa rehtorineuvostossa, joten asia voidaan ottaa keskusteluun myös siellä (pj:nä Jari Niemelä HY:lta).

10. Julkaisufoorumin itsearviointi

Sihteeristö esitteli ohjausryhmän 2019 käynnistämää itsearviointia, jonka on tavoite valmistua kevään aikana ja tukea Julkaisufoorumin jatkokehittämistä. Ehdotettiin, että itsearvioinnille nimetty ohjausryhmä (pj Jaakko Aspara, Matti Kajaste, Hanna-Mari Puuska, Janne Pölönen, Risto Rinne ja Eeva Savolainen) jatkaa toimintaansa kunnes itsearviointi on valmistunut.

- Ohjausryhmä kannatti ajatusta, että nykyinen ohjausryhmä jatkaa työn loppuun.
- Itsearvioinnin tuloksista keskustellaan tarkemmin seuraavassa kokouksessa.

11. Ilmoitusasiat

12. Muut asiat

13. Seuraava kokous

Seuraavat kokoukset on sovittu ke 20.5.2020 klo 13-16 ja pe 20.11.2020 klo 10-13.

Tieteellisten seurain
valtuuskunta

14. Kokouksen päättäminen

- Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 16.

Toimeksi saaneena,

Janne Pölönen
Suunnittelupäällikkö, Julkaisufoorumi
Tieteellisten seurain valtuuskunta
Snellmaninkatu 13, 00170 Helsinki
Puh. (09) 2286 9246 tai (044) 346 9491
Sähköposti: janne.polonen@tsv.fi